

OOSTERWIJTWERD – MARIAKERK

Maria was de oorspronkelijke schutpatrones van de parochie en zij gaf haar naam aan de kerk van Oosterwijtwerd. Maria werd hier zodanig vereerd (*'kerck is op d naem vd H Moedr Gods gewied'*) dat het dorp zelfs enige reputatie als bedevaartsplaats moet hebben genoten. Aldus pater Mijlemans in zijn handschrift 'Ommelands Eer' uit 1664.

Op de zuidoostelijke kant van de wierde stond tot 1745 het Huis te Oosterwijtwerd, de borg van onder anderen de Ripperda's en hun erfgenamen. Nog steeds zijn sporen van het 'aanzienlijk geslacht der Ripperda's' zichtbaar in deze kerk.

De kerk van Oosterwijtwerd is een van de oudste bakstenen kerken in dit deel van de provincie. Het is een eenvoudige zaalkerk met een inspringende halfronde apsis, uit de tweede helft van de 12e eeuw. De kerk wordt gedekt door een kap, die grotendeels uit de bouwtijd van de kerk dateert. Ondanks reparaties en veranderingen zijn er nog 21 originele spanten met resten van de oorspronkelijke telmerken te vinden. *Bouwtekeningen van een spant werden 1 : 1 op de grond getekend. Men stak op de vloer een spant in elkaar met houtverbindingen zoals pen-en-gat. Dan werd de spant uit elkaar gehaald, de onderdelen naar boven getakeld en opnieuw in elkaar gestoken. Om de onderdelen op de juiste plaats te krijgen werden van tevoren merktekens aangebracht, zgn. 'telmerken'.*

Het dak wordt bekroond door een dakruiter. Deze verving een vrijstaande klokkentoren, die in 1665 tijdens het luiden ter gelegenheid van het overlijden van stadhouder Ernst Casimir was ingestort. In de dakruiter hangt een luidklok uit 1694. De zijmuren vertonen op hoogte een lichte versnijding, waardoor een 'spaarveld' over de volle lengte van de gevels ontstaat. In deze zone plaatste men de oorspronkelijke rondboogvensters, zoals een intact venster aan de oostkant en een gedicht venster aan de westkant van de noordmuur laten zien. Deze vensters raken bijna de daklijst en dat kan erop wijzen dat de gevels later verlaagd zijn. In later tijd wilde men meer licht in de kerk en er werden grote rondboogvensters ingebroken; één in de noord- en drie in de zuidgevel. De apsis heeft drie lager geplaatste rondboogvensters, waarvan het middelste is gedicht. In de recht gesloten westgevel bevindt zich de huidige ingang, met daarboven het wapen van Ripperda. Latere wijzigingen in de lange gevels zijn de gedichte ingangen en twee kleine vierkante vensters in noord- en zuidmuur ter verlichting van de orgelgalerij.

Het interieur wordt gedekt door een vlakke, houten zoldering. Op het balusterhek van 1855 staat een houten schotwerk uit 1925. Daardoor wordt het koor aan het zicht onttrokken. In het schip staat de kansel uit 1666 centraal: de kuip heeft boogpanelen met getordeerde zuilen op de hoeken. De dooptuin is grotendeels intact. De banken komen uit de 19e eeuw, op enkele fragmenten na. Deze komen, evenals de avondmaalstafel, uit de 17e eeuw. De borgbewoners hadden de beschikking over een fraai overhulde herenbank met getordeerde zuilen en een gesneden opzetstuk met het Ripperda-Ripperda alliantiewapen.

Het orgel is een in 1744 vervaardigd huisorgel van Christian Müller, dat in de 19^e eeuw in Oosterwijtwerd is gekomen en in 1895 door J. Doornbos is verbouwd en van een nieuwe kas voorzien. Het gehele werk is in 1996 gerestaureerd door A.H. de Graaf. De wijzerplaat op de orgeltribune dateert uit 1681 en wordt sinds 1993 weer gecompleteerd met een replica van het oude uurwerk.

Onder de vloer van het koor, twee treden hoger dan de kerkvloer, bevindt zich een grafkelder waarin vier leden van de familie Ripperda zijn bijgezet. In de kerk bevinden zich voorts nog enkele grafzerken, waaronder een uit 1708 van een 'huisvrouw' van een eigenerfde boer, die 'mede collator tot Oosterwytwert' was, waaruit blijkt dat de Ripperda's niet de positie van 'unicus collator' bezaten. In het koor hangen nog drie 'klassieke' rouwborden.